

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Σήμερα 21 Απριλίου του 1967. Ήμουν τότε μόλις εννέα χρονών. Ξυπνώ εκείνο το πρωί για να πάω στο σχολείο. Καθώς ετοιμάζομαι, βλέπω από το μπαλκόνι του σπιτιού όπου μέναμε τότε να στέκει στη γωνία ένα στρατιωτικό τζιπ με πεντέξι στρατιώτες, οι οποίοι κρατούσαν τα όπλα προτεταμένα. Από εκείνη τη στιγμή ξεκίνησε για μένα και την οικογένειά μου μια «Οδύσσεια». Λόγω ηλικίας, δεν καταλάβαινα τότε τι συνέβαινε ακριβώς. Έβλεπα ωστόσο τη μητέρα μου διαρκώς βουρκωμένη και ανήσυχη. Άκουγα συνεχώς στο σπίτι μου να μιλούν για ξυλοδαρμούς, βασανιστήρια, φυλακίσεις, εξορίες και άλλα παρόμοια.

Τρόμος παντού και φτώχεια

Ο πατέρας μου, ο Αντώνης Λιβάνης, τη μέρα του πραξικοπήματος βρισκόταν στη Θεσσαλονίκη, όπου διοργάνωνε τη μεγάλη προεκλογική συγκέντρωση του Ανδρέα Παπανδρέου. Εκεί τον πέτυχε η Χούντα. Για ένα μικρό χρονικό διάστημα κρυβόταν σε σπίτια φίλων του στη συμπρωτεύουσα και ταυτόχρονα οργάνωνε τις πρώτες αντιστασιακές ομάδες. Λίγο αργότερα συνελήφθη. Θυμάμαι τις επισκέψεις που κάναμε στις διάφορες φυλακές μαζί με τη μητέρα και την αδελφή μου, για να τον δούμε για ελάχιστα λεπτά. Φυλακές Αβέρωφ, Φυλακή Αίγινας, κρατητήρια στην Μπουμπουλίνας, Αστυπάλαια, Μακρακώμη και αλλού. Τρόμος κυριαρχούσε παντού και είχε αρχίσει τόσο για την οικογένειά μου όσο και για την πλειονότητα των πολιτών μεγάλη φτώχεια.

Έναν χρόνο μετά, το 1968, γίνεται η κηδεία του Γεωργίου Παπανδρέου. Μας πήγε η μητέρα μου, για να του πούμε το τελευταίο αντίο. Δεκάδες χιλιάδες λαού μαζί μ' εμάς. Μια τεράστια συγκέντρωση αν-

Η πραγματικότητα της επταετίας της Χούντας ήταν γύψος, τον οποίο έσπασε για πάντα ο ελληνικός λαός και δεν θα επιτρέψει σε κανέναν να τον ανασυνθέσει

του Ηλία Αντ. Λιβάνη

έντονα αντιχουντικά συνθήματα στη συνέχεια. Οι δυνάμεις καταστολής της Χούντας επενέβησαν και με άγριο ξύλο τσάκισαν την τεράστια συγκέντρωση. Ήταν για μένα η συνειδητοποίηση ότι η πλειοψηφία του λαού δεν ήθελε Χούντα. Και το έδειχνε με κάθε ευκαιρία, με κάθε αφορμή. Εκείνο το διάστημα, η ζωή των Ελλήνων, και βέβαια και η δική μας, εξελισσόταν μέσα στην καταχνιά, στη βία, στον τρόμο, στις φυλακίσεις και τις εξορίες. Ο απλός κόσμος ήταν εναντίον των πραξικοπηματιών και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να εκδηλώσει την αντίθεσή του στο καθεστώς. Σχεδόν όλοι οι φίλοι και γνωστοί μας είχαν συλληφθεί και βασανίζονταν στις φυλακές της Χούντας.

Καθαρή προδοσία

Είχε μπει πλέον η δεκαετία του '70. Ο πατέρας μου συνέχιζε να βρίσκεται στην εξορία, αυτή τη φορά στη

Μακρακώμη. Θυμάμαι πως ένα Πάσχα μας επέτρεψαν να τον επισκεφθούμε οικογενειακώς. Εκεί διέκρινα όλες τις σημαντικές προσωπικότητες της εποχής, που ήταν ωστόσο εξόριστοι. Μεταξύ των εκτοπισμένων πολιτικών υπήρχαν και πολλοί αξιωματικοί: στρατηγοί, ναύαρχοι, πτέραρχοι, αντιχουντικοί. Αρκετοί από αυτούς είχαν συμμετάσχει στο αποτυχημένο κίνημα του Κωνσταντίνου. Ωραιοί άνθρωποι, λεβέντες, κρατήθηκαν όρθιοι και δεν «έσπασαν». Έκαναν παρέα όλοι μαζί – δεξιοί κεντρώοι αριστεροί – και δημιουργήθηκαν σχέσεις αγάπης, φιλίας και αμοιβαίας εκτίμησης. Καθώς ο χρόνος περνούσε, η Χούντα των Συνταγματαρχών είχε απομονωθεί. Η τεράστια πλειοψηφία των Ελλήνων δεν τους ήθελε, δεν τους νομιμοποιούσε. Εκεί, στη Μακρακώμη, συζητούσαν για την εθνική προδοσία. Ότι δηλαδή, όταν ανέλαβε την εξουσία ο Γεώργιος Παπαδόπουλος

ΕΙΝΑΙ 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΕΣΗΜΕΡΙ, ΗΜΕΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ. Ο ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΒΑΝΗΣ ΑΝΕΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟΝ ΕΠΑΝΩ ΟΡΟΦΟ ΚΑΙ ΤΗΛΕΦΩΝΕΙ ΣΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Ο ΟΠΟΙΟΣ ΒΡΙΣΚΟΤΑΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ. ΚΑΤΕΒΑΙΝΕΙ ΤΑ ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ ΚΑΙ ΛΕΕΙ ΣΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΗΤΑΝ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ: «ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΜΕ, ΔΕΝ ΦΕΥΓΟΥΜΕ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ». ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΜΠΗΚΑΝ ΤΑ ΤΑΝΚΣ...

και η παρέα του, η πρώτη κίνηση που έκανε ήταν να αποσύρει πίσω στην Ελλάδα τη μεραρχία που είχε στείλει ο Γεώργιος Παπανδρέου για την προστασία της Κύπρου έναντι των Τούρκων.

Είναι σαφές ότι η Χούντα άλλα έλεγε κι άλλα έκανε. Προσπαθούσε να κοροϊδέψει και να αποπροσανατολίσει τον ελληνικό λαό με διάφορες εκδηλώσεις, στην ουσία όμως είχε φερθεί αντεθνικά και προδοτικά απέναντι στον Ελληνισμό, παρόλο που το σύνθημά της ήταν «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών». Καθαρή ειρωνεία! Κάποια στιγμή οι Συνταγματάρχες, βλέποντας ότι η κατάρρευση πλησιάζει, προσπάθησαν να κάνουν κινήσεις «εκδημοκρατισμού», τοποθετώντας τον Μαρκεζίνη στην εξουσία. Δεν πέρασε όμως η προσπάθειά τους, αφού ο λαός αντέδρασε και το «Ψωμί, παιδεία, ελευθερία» άρχισε να ακούγεται από στόμα σε στόμα, για να καταλήξει στο βασικό σύνθημα για την πτώση της.

Τι έγινε εκείνη τη μέρα

Ότι και να ισχυρίζονται κάποιοι, η πραγματικότητα είναι αμείλικτη. Η πραγματικότητα είναι ακόμη εδώ, για να κρατά την αλήθεια και τη μνήμη ζωντανές. Οι φυλακίσεις, οι δολοφονίες, οι εξορίες, τα βασανιστήρια, που συνθέτουν την πραγματικότητα της Χούντας, δεν κατόρθωσαν να κάμψουν για πολύ καιρό το φρόνημα του ελληνικού λαού. Οι φοιτητές της εποχής εκεί-

νης ξεσηκώθηκαν πρώτα στη Νομική και, παρά την άγρια καταστολή, μερικούς μήνες αργότερα δημιουργήθηκε το Πολυτεχνείο. Χιλιάδες εργαζόμενοι, φοιτητές, μαθητές συμμετείχαν –μεταξύ αυτών και εγώ– με το σύνθημα «Κάτω η Χούντα». Από όποιο δρόμο κι αν περνούσες, άκουγες τον σταθμό του Πολυτεχνείου.

Ας μου επιτρέψει ο πατέρας μου, ο οποίος δεν είναι κοντά μας σήμερα, να δώσω μια πληροφορία. Είναι 17 Νοεμβρίου μεσημέρι, ημέρα Παρασκευής. Στο σπίτι μας έχουν μαζευτεί καμιά εικοσιπενταριά φοιτητές που πρωτοστατούσαν στην εξέγερση και περιμένουν την απόφαση, τι θα κάνουν. Θα μείνουν μέσα στο Πολυτεχνείο ή θα φύγουν; Ο Αντώνης Λιβάνης πρέπει να πάρει κι αυτός μια μεγάλη απόφαση, αλλά δεν μπορεί μόνος του. Ανεβαίνει στον επάνω όροφο, στο διαμέρισμα μιας κυρίας της ανώτερης τάξης και υπεράνω πάσης υποψίας, και τηλεφωνεί στον Ανδρέα Παπανδρέου, ο οποίος βρισκόταν στο εξωτερικό. Κατεβαίνει τα σκαλοπάτια και τους λέει: «Συνεχίζουμε, δεν φεύγουμε από το Πολυτεχνείο». Το βράδυ μπήκαν τα τανκς κι έγιναν όλα αυτά που γνωρίζουμε. Την άλλη μέρα, Σάββατο 18 Νοεμβρίου, το σπίτι μας πολιορκήθηκε. Ήρθαν τουλάχιστον τριάντα άντρες της Ασφάλειας, με τα όπλα ανά χείρας. Έψαχναν τον πατέρα μου για να τον εκτελέσουν. Ευτυχώς είχε διαφύγει. Όμως συνέλαβαν τη μητέρα μου και την

πήγαν στην ΕΣΑ, όπου «φιλοξενήθηκε» για λίγο καιρό.

Μετά από λίγους μήνες η Χούντα έπεσε, ολοκληρώνοντας ωστόσο την εθνική καταστροφή. Ο λαός αντιδρούσε παντού, σε κάθε εκδήλωση, σε κάθε σπίτι, ενώ χιλιάδες βασανίστηκαν απάνθρωπα, χιλιάδες πήγαν φυλακή και εξορία. Ο ελληνικός λαός δεν έπαψε με κάθε ευκαιρία να εκδηλώνει την αγανάκτησή του και την αντίθεσή του στο καθεστώς. Όμως υπήρχε φόβος και τρόμος και οι όποιες, αν και μαζικές, αντιδράσεις παρέμεναν στο σκοτάδι.

Οι βάσεις της Δημοκρατίας

Το προσωπικό μου βίωμα συνιστά μέρος μιας συλλογικής απάντησης σε όλους αυτούς που θέλουν να αναθεωρήσουν την Ιστορία. Γιατί είναι και άλλοι, πολλοί, που ήταν εκεί, που φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν, τρομοκρατήθηκαν αλλά δεν λύγισαν. Και έβαλαν με κάθε πρόσφορο τότε μέσο τις βάσεις για τη Δημοκρατία. Πάνω σε αυτές τις βάσεις, σήμερα ο καθένας και η καθεμιά είναι ελεύθεροι να διατυπώνουν τις απόψεις τους. Και αυτό είναι το σωστό. Δεν γίνεται ωστόσο να παραχαράξουν την Ιστορία και τη μνήμη, όσο και να προσπαθούν.

Γιατί η πραγματικότητα της επταετίας δεν αποτέλεσε μύθο αλλά γύψο, τα κομμάτια του οποίου έσπασε για πάντα ο ελληνικός λαός και δεν θα

θέσει. ■